

Analýza vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu Vplyvy na rodinné prostredie, vzájomnú súdržnosť členov rodiny, výchovu detí, práva rodičov voči deťom, základné zásady zákona o rodine, uzavieranie manželstva a na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín
8.1 Identifikujte, popíšte a kvantifikujte vplyv na rodinné prostredie a špecifikujte pozitívne/negatívne vplyvy na rodinné prostredie.
<i>8.1.1 Spôsobí predložený návrh zmenu rodinného prostredia? Ak áno, v akom rozsahu? Ak je to možné, doplňte kvantifikáciu, prípadne dôvod chýbajúcej kvantifikácie.</i>
<i>8.1.2 Môže dôjsť predloženým návrhom k narušeniu zdravého rodinného prostredia?</i>
<i>8.1.3 Má predložený návrh vplyv na demografický rast? Ak áno, aký je vplyv vzhľadom k úrovni zachovnej hodnoty populácie?</i>
<i>8.1.4 Má predložený návrh vplyv na odstraňovanie prekážok, ktoré bránia pracujúcim rodičom dosiahnuť želaný počet detí?</i>
<i>8.1.5 Má predložený návrh vplyv na množstvo času alebo príležitostí pre rodičov alebo pre deti na realizáciu rodinného života?</i>
<i>8.1.6 Má predložený návrh vplyv na prenikanie látkových alebo nelátkových závislostí do rodín?</i>

8.2 Identifikujte, popíšte a kvantifikujte vplyvy na vzájomnú súdržnosť členov rodiny.

8.2.1 *Má predložený návrh vplyv na vzájomnú súdržnosť členov rodiny? Ak áno, aký? Ak je to možné, doplňte kvantifikáciu, prípadne dôvod chýbajúcej kvantifikácie.*

8.2.2 *Má predložený návrh vplyv na posilňovanie väzieb medzi členmi rodiny?*

8.2.3 *Má predložený návrh vplyv na obnovovanie alebo záchranu rodín?*

8.2.4 *Má predložený návrh vplyv na vznik či pretrvávanie konfliktov medzi členmi rodiny?*

8.2.5 *Má predložený návrh vplyv na rozpad rodín?*

8.2.6 *Má predložený návrh vplyv na poskytovanie pomoci pri odkázanosti niektorého z členov rodiny na pomoc?*

8.3 Identifikujte a popíšte vplyvy na výchovu detí.
<i>8.3.1 Má predložený návrh vplyv na výchovu detí? Ak áno, aký?</i>
<i>8.3.2 Má predložený návrh vplyv na výchovu detí v rodinách?</i>
<i>8.3.3 Má predložený návrh vplyv na výchovu detí k manželstvu a rodičovstvu?</i>
8.4 Identifikujte a popíšte vplyvy na práva rodičov voči deťom.
<i>8.4.1 Má predložený návrh vplyv na práva alebo zodpovednosť rodičov voči deťom? Ak áno, aký?</i>
8.5 Identifikujte a popíšte vplyvy na základné zásady zákona o rodine.
<i>8.5.1 Má predložený návrh vplyv na chránené záujmy obsiahnuté v základných zásadách zákona o rodine? Ak áno, aký?</i>
8.6 Identifikujte a popíšte vplyvy na uzavieranie manželstva.
<i>8.6.1 Má predložený návrh vplyv na uzavieranie manželstva? Ak áno, aký?</i>
<i>8.6.2 Má predložený návrh vplyv na preferovaný čas vstupu do manželstva?</i>

<i>8.6.3 Má predložený návrh vplyv na informovanosť ohľadom povahy manželstva a záväzkov medzi manželmi a založenia rodiny?</i>
<i>8.6.4 Má predložený návrh vplyv na predchádzanie rozpadom manželstiev?</i>
8.7 Identifikujte, popíšte a kvantifikujte vplyvy na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín.
<i>8.7.1 Má predložený návrh vplyv na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín? Ak áno, špecifikujte tento vplyv s prihliadnutím na počet detí v rodine, ich špeciálne potreby vzhľadom k veku, zdravotnému stavu a prípadne iným okolnostiam. Ak je to možné, doplňte kvantifikáciu, prípadne dôvod chýbajúcej kvantifikácie.</i>

Metodický postup pre analýzu vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu

Všeobecne

Hlavným dôvodom systematického analytického posudzovania vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu je ustanovenie článku 41 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá garantuje manželstvu, rodičovstvu a rodine osobitnú zákonnú ochranu. Bez náležitého analytického posudzovania návrhov právnych predpisov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu je dodržiavanie tohto ústavného záväzku v súlade s cieľmi stanovenými ústavodarcom ohrozené. Podstatným dôvodom je tiež potreba integrácie rodinných aspektov do prípravy a schvaľovania právnych predpisov so zreteľom na podporu trvalo udržateľného demografického rozvoja spoločnosti. Zároveň sa dosiahne zlepšenie rozhodovacieho procesu pomocou včasného identifikovania potenciálnych vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu predkladaných materiálov ešte pred ich schválením a zavedením do praxe. Zlepšenie rozhodovacieho procesu môže prispieť k tomu, že predkladané materiály nebudú mať negatívny dopad na rodinné prostredie, vzájomnú súdržnosť členov rodiny, výchovu detí, práva rodičov voči deťom, základné zásady zákona o rodine, uzavieranie manželstva a na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín. Bezpečnostná stratégia štátu počíta s tým, že v období dlhodobého nízkeho pôrodnosti musia byť demografické opatrenia zamerané pronatalitne. Základným predpokladom pre zvyšovanie pôrodnosti sú stabilné a fungujúce rodiny.

Posudzovanie vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu je taktiež jedným z konkrétnych krokov venovania pozornosti rastúcej zraniteľnosti rodín založených manželstvom ako základných buniek spoločnosti a nepriaznivých demografických prognóz pre Slovenskú republiku. Rodina je založená manželstvom a/alebo na spoločnom rodinnom pôvode. Posudzovanie vplyvov na rodinu preto zahŕňa aj posudzovanie vplyvov na rodiny osamelých rodičov s deťmi. Vypracúvanie a posudzovanie vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu pomáha naplňovať ciele rezolúcie Rady OSN pre ľudské práva. Rezolúcia, citujúc Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, nazvala rodinu „prirodzenou a základnou bunkou spoločnosti“ a vyzvala štáty na prijatie opatrení na jej podporu a rozvoj. Rodina podľa rezolúcie čelí „rastúcej zraniteľnosti“ a štáty by jej mali venovať zvláštnu pozornosť.¹

Predmetná analýza vplyvov musí byť zameraná najmä na zistenie a vyhodnotenie priamych a nepriamych vplyvov na rodinné prostredie, vzájomnú súdržnosť členov rodiny, výchovu detí, práva rodičov voči deťom, základné zásady zákona o rodine, uzavieranie manželstva a na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín. Každý z týchto konkrétnych vplyvov sa

¹ Podľa publikácie „Vplyv starnutia populácie na zamestnanosť a ekonomický rast“ vydané Radou pre rozpočtovú zodpovednosť je podľa demografických prognóz nepriaznivý vývoj posledných štyroch rokov začiatkom dlhého obdobia, počas ktorého bude populácia prechádzajúca do poproduktívneho veku systematicky početnejšia ako mladšie vekové skupiny, ktoré by ju mali nahrádzať. Výsledný pokles populácie v produktívnom veku bude zároveň sprevádzaný aj nárastom počtu ľudí starších ako 65 rokov. Kým na Slovensku v roku 2014 pripadalo na jedného seniora 5 ľudí v produktívnom veku, v roku 2030 sa očakáva, že to budú už len traja. V Európskom kontexte ide pritom o jednu z najrýchlejších prebiehajúcich demografických zmien. Pre porovnanie, v rovnakom období sa v celej Európskej únii zníži počet ľudí v produktívnom veku pripadajúcich na jedného seniora len približne o jedného človeka, teda polovičným tempom v porovnaní so Slovenskom. Správa OSN Slovensko rovnako upozorňuje na tento demografický problém. Podľa odhadu OSN do roku 2100 má klesnúť počet obyvateľov Slovenska na 3,7 milióna pri stúpajúcom počte obyvateľov v Afrike a Ázii. Priemerný vek sa zvýši až na 50 rokov. Na túto skutočnosť je potrebné reagovať a v dlhodobom horizonte prijímať opatrenia, ktoré podporia spomalenie demografického poklesu a prinesú v dlhšom horizonte demografický rast na úroveň zachovanej hodnoty populácie.

analyzuje samostatne a takým spôsobom, aby bolo možné najmä jednoznačne posúdiť jednotlivé vplyvy. V predmetnom metodickom postupe je určený minimálny rozsah, v akom je potrebné predmetnú analýzu vyhotovovať, aby sa dosiahol účel náležitého posudzovania vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu, a ktorý zároveň čo najmenej zaťažuje dotknuté subjekty.

Pri vypracúvaní analýzy vplyvov môže predkladateľ vychádzať najmä z nasledovných zdrojov údajov:

- štatistické zisťovanie, ktoré realizuje Štatistický úrad SR;
- administratívne zdroje údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny;
- administratívne zdroje údajov Sociálnej poisťovne;
- existujúce výskumy, štúdie alebo konzultácie s relevantnými skupinami, organizáciami (vedecko-výskumnými, analytickými, verejnoprávnymi, mimovládny, cirkevnými) alebo jednotlivcami.

Identifikácia vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu v doložke vybraných vplyvov

V doložke vybraných vplyvov predkladateľ identifikuje, či predkladaný materiál má niektorý z vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu uvedených v bodoch 8.1 – 8.7 v tabuľke na str. 1 - 4.

Ak áno, označí príslušný charakter vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu (pozitívny a/alebo negatívny).

Ak predkladaný materiál nemá žiadny z uvedených vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu alebo je vplyv marginálny (zanedbateľný), predkladateľ označí krížikom žiadny vplyv na manželstvo, rodičovstvo a rodinu.

V časti poznámky môže predkladateľ vysvetliť, prečo materiál nemá vplyv na manželstvo, rodičovstvo a rodinu alebo má iba marginálny vplyv, zhrnúť vplyvy na manželstvo, rodičovstvo a rodinu, uviesť prevládajúci charakter vplyvov (pozitívny/negatívny).

Ak má predkladaný materiál negatívne vplyvy na rodinné prostredie, vzájomnú súdržnosť členov rodiny, výchovu detí, práva rodičov voči deťom, základné zásady zákona o rodine, uzavieranie manželstva a na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín a napriek tomu sa predkladá na rokovanie vlády, predkladateľ môže navrhnúť opatrenia, ktoré by mohli tento potenciálny stav kompenzovať.

Analýza vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu

Ak je v doložke vybraných vplyvov označený pozitívny a/alebo negatívny vplyv materiálu na manželstvo, rodičovstvo a rodinu, predkladateľ vypracuje podrobnejšie posúdenie v jednotlivých oblastiach vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu podľa bodov 8.1 – 8.7 v tabuľke na str. 1 - 4, tzv. analýzu vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu. Ak v niektorej z uvedených oblastí vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu nebol identifikovaný vplyv, predkladateľ v príslušnom bode analýzy uvedie poznámku „bez vplyvu“. Nasledovný postup uvádza kroky pre vypracovanie analýzy vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu.

Všetky príklady sú uvedené demonštratívne.

8.1 Zhodnotenie vplyvov na rodinné prostredie:

Pri identifikovaní vplyvov na rodinné prostredie je potrebné brať do úvahy najmä:

8.1.1 zmenu rodinného prostredia, ktorú spôsobí navrhovaná právna úprava alebo navrhovaný nelegislatívny materiál a rozsah tejto zmeny (napríklad z funkčného na nefunkčné, z úplného na neúplné, zo stabilného na nestabilné a pod.)

8.1.2 možnosť narušenia funkčného rodinného prostredia v dôsledku navrhovanej právnej úpravy alebo navrhovaného nelegislatívneho materiálu (napr. narušenie samo-ozdravných procesov v rodine, ekonomický a spoločenský tlak na rozdelenie rodiny a pod.)

8.1.3 vplyv na demografický rast, najmä vplyv vzhľadom k úrovni zachovnej hodnoty populácie (napr. motivácia k takému počtu detí, aký si rodina skutočne želá, bez externých tlakov alebo finančné trestanie za potomka napr. formou zníženia príjmov alebo dôchodkov)

8.1.4 odstraňovanie prekážok, ktoré bránia pracujúcim rodičom dosiahnuť želaný počet detí (napr. umožnenie čiastočných pracovných úväzkov a pod.)

8.1.5 množstvo času alebo príležitostí pre rodičov alebo pre deti na realizáciu rodinného života (napr. zvýšenie/zníženie počtu hodín pracovného času alebo bonusy na spoločné trávenie času rodičov s deťmi)

8.1.6 vplyv na prenikanie látkových alebo nelátkových závislostí do rodín (rizikové faktory identifikované v odborných publikáciách)

8.2 Zhodnotenie vplyvov na vzájomnú súdržnosť členov rodiny:

Pri identifikovaní vplyvov na vzájomnú súdržnosť členov rodiny je potrebné brať do úvahy najmä:

8.2.1 pozitívny/negatívny vplyv na vzájomnú súdržnosť členov rodiny vo všeobecnosti (napr. administratívne uľahčenie prístupu k rozvodom v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa alebo stimulované prostredie pre absenciu opateru pre odkázaných členov rodiny)

8.2.2 posilňovanie väzieb medzi členmi rodiny, s osobitným prihliadnutím na vznik a udržiavanie vzťahovej väzby medzi matkou a dieťaťom do tretieho roku veku, prípravu na rodičovstvo počas tehotenstva, (napr. finančný, motivačný alebo spoločenský tlak na inštitucionalizovanú starostlivosť o deti do troch rokov veku bez zrelého uváženia dôsledkov na psycho-sociálne vplyvy na vývoja dieťaťa)

8.2.3 obnovovanie alebo záchranu rodín (napr. zavádzanie dostupných intervenčných mechanizmov pre rodiny, ktoré sa ocitli v prechodnej kríze; programy znižujúce počet detí v náhradnej osobnej starostlivosti a pod.)

8.2.4 vznik či pretrvávajúce konflikty medzi členmi rodiny (napr. ekonomický tlak alebo stimuly na oddelené spolužitie manželov v dôsledku dochádzania za prácou stovky kilometrov alebo ekonomické stimuly a motivácie k návratu do želaného sociálneho prostredia rodiny)

8.2.5 rozpad rodín (napr. finančná stimulácia pridružených povolání pri rozpade rodiny napríklad advokátov, ktorí majú finančný zisk z rozvodu na rozdiel od sanácie rodiny)

8.2.6 zníženie/zvýšenie dostupnosti adekvátnej štátnej pomoci v prípade odkázanosti niektorého z členov

8.3 Zhodnotenie vplyvov na výchovu detí:

V prípade hodnotenia vplyvov na výchovu detí ide o:

8.3.1 pozitívny/negatívny vplyv na riadnu výchovu detí, v ktorých sa deti nachádzajú (škola, mimoškolské zariadenia a iné výchovné zariadenia a iné) (ochrana pred závažným a nemravným životom v zmysle Trestného zákona);

8.3.2 výchovu detí v rodinách (pozitívny vplyv, ak ide o posilnenie autonómie a samoregulácie rodiny; negatívny, ak ide o nadmerný zásah štátu do autonómie rodiny)

8.3.3 výchovu detí k manželstvu a rodičovstvu (negatívny, ak ide o ciele propagáciu promiskuitného života mladistvých; pozitívny ak vysvetľuje hodnotu funkčnej rodiny ako základnej bunky spoločnosti, ktorá je zárukou prosperity a pod.)

8.4 Zhodnotenie vplyvov na práva rodičov voči deťom:

8.4.1 Pod právami rodičov voči deťom je potrebné rozumieť právo alebo zodpovednosť rodičov voči deťom v zmysle definovaných povinností v Zákone o rodine (sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývin maloletého dieťaťa, zastupovanie maloletého dieťaťa, správa majetku maloletého dieťaťa) .

8.5 Zhodnotenie vplyvov na základné zásady zákona o rodine:

8.5.1 Pod základnými zásadami zákona o rodine je potrebné rozumieť chránené záujmy obsiahnuté v čl. 1 až 5 Zákona o rodine. Predkladaný materiál sa posúdi, či je v súlade (pozitívny vplyv) alebo v nesúlade (negatívny vplyv) alebo bez vplyvu na základné zásady.

8.6 Zhodnotenie vplyvov na uzavieranie manželstva:

V prípade hodnotenia vplyvov na uzavieranie manželstva, ide o:

8.6.1 pozitívny/negatívny vplyv na uzavieranie manželstva (v prípade, ak navrhovaný právny predpis alebo navrhovaný nelegislatívny materiál odrádza od uzatvorenia manželstva ide o negatívny vplyv, v prípade motivácie k uzatváraniu manželstva ide o pozitívny vplyv)

8.6.2 preferovaný čas vstupu do manželstva (v prípade motivácie odkladania času vstupu do manželstva ide o negatívny vplyv; v prípade motivácie k uzatvoreniu manželstva podľa slobodnej voľby snúbencov ide o pozitívny vplyv)

8.6.3 informovanosť ohľadom povahy manželstva a záväzkov medzi manželmi a založenia rodiny (Podľa Zákona o rodine hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí)

8.6.4 predchádzanie rozpadom manželstiev (napríklad preventívne a sanačné programy a pre rodiny v dočasnej kríze; zavádzanie administratívne jednoduchého prístupu k rozvodu bez možnosti obnoviť rodinu)

8.7 Zhodnotenie vplyvov na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín:

Pri identifikovaní vplyvov na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín je potrebné brať do úvahy najmä pozitívny/negatívny vplyv na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín, s prihliadnutím na počet detí v rodine, ich špeciálne potreby vzhľadom k veku, zdravotnému stavu a prípadne iným okolnostiam. **Pokiaľ dôsledky opatrení približujú rodinu k hranici rizika chudoby (ukazovateľ ŠÚ SR) ide o negatívny vplyv, pokiaľ vzdávajú rodinu od hranice rizika chudoby, ide o pozitívny vplyv.**

Pokiaľ navrhované opatrenia zvyšujú zraniteľnosť rodín (napr. zvýšenie rizika látkových a nelátkových závislostí členov rodín a pod.) vo vzťahu k ich disponibilnému príjmu ide o negatívny vplyv. Pri identifikácii vplyvov je potrebné pozerieť na rodinu ako na základnú ekonomickú jednotku, ktorá z ekonomického hľadiska zabezpečuje všetky potreby členov a identifikovať jednotlivé vplyvy navrhovaných opatrení na rôzne rodiny. Podľa možností sa treba zamerať na posúdenie vplyvu na rodiny, ktoré čelia

- zvýšenému riziku chudoby a sociálneho vylúčenia,
- rodiny s nízkym príjmom (napr. žijúce iba zo sociálnych príjmov, alebo
- z príjmov pod hranicou rizika chudoby, alebo s príjmom pod životným minimom,
- alebo patriace medzi 25% domácností s najnižším príjmom),
- rodiny s nezamestnanými členmi,
- rodiny s 3 a viac deťmi,
- jednorodičovské rodiny s deťmi (neúplné rodiny, ktoré tvoria najmä osamelé matky s deťmi),
- rodiny starších ľudí (nad 65 rokov alebo dôchodcov),
- rodiny s členmi so zdravotným postihnutím,
- rodiny, kde v dôsledku vážnej choroby člena domácnosti musí dôjsť k zrieknutiu sa jedného pracovného príjmu,
- rodiny žijúce v marginalizovaných rómskych komunitách,
- rodiny príslušníkov tretích krajín, azylanti, žiadatelia o azyl.